

75

9480373

COBISS •

Problem slovenskega Korotana

zaprave

GOVOR
senatorja IVANA PUCLJA

v podrobni razpravi o ministrstvu
zunanjih del 24. marca 1938.

577

Izdal in založil Ivan Pucelj, senator, Velike Lašče
Tiskala Narodna tiskarna v Ljubljani. Predstavnik Fran Jeran

1948 / 373

Takoj v začetku svojega govora moram izjaviti, da nisem niti najmanj tako prežet optimizma zaradi položaja v katerem se nahajamo, kakor je gospod predsednik vlade dr. Milan Stojadinović in pa vladni govornik gospod doktor Lujo Vojnović.

Danes ne govorim v imenu Jugoslovenske nacionalne stranke, kateri pripadam, kakor tudi ne v imenu senatorskega kluba JNS. Govorim kot človek, ki je v skrbeh. Govorim v imenu mnogih in mnogih milijonov naših državljanov, ki so ravno tako v skrbeh vse bolj in bolj, od trenutka do trenutka. Zaradi kočljivosti predmeta vas prosim, da mi dovolite, da se strogo držim besedila, vsaj v prvem delu svojega govora, kar drugače sicer ni moja navada.

Gospodje senatorji! Usoda ni nikoli milovala Jugoslovenov. Toda bilo bi nepravilno, če se ne bi s hvaležnostjo spominjali izida velike svetovne vojne, ki nam je prinesel osvobojenje.

Razne mirovne pogodbe žal niso zadovoljile vseh naših upravičenih zahtev, temveč so naprtille našemu narodu nove težke žrtve. Posebno severozapadni del naše države, Slovenija, je strahovito pohabljen z izgubo dveh pokrajin, posebno ljubih našemu srcu: solnčne Goriške s tržaškim Primorjem in divne planinske Koroške. Usodna jesen 1920. leta je s koroškim plebiscitom in rapalsko pogodbo vrgla okoli 700.000 Jugoslovenov v položaj, ki je mnogo hujši od položaja tlačanih Slovanov v bivši avstro-ogrski monarhiji in to kljub ogromnim zaslugam, ki jih je pridobila Srbija, jugoslovenski Piemont, za

zmago zaveznikov v veliki vojni. Prav je torej, da v teh težkih dneh pohitimo k svojim bratom z mislijo ljubezni in skrbi.

KOROTAN ZIBELKA SLOVENSTVA

Koroška, divna dežela modrih jezer, temnih borov in tožne narodne pesmi, se je po pravici imenovala »zibelka Slovencev«. **Tu se je v VII. stoletju ustanovila najstarejša samostojna slovenska država, kneževina Karantanija, s središčem na Gosposvetskem polju.** Dasi so si v skupni obrambi proti Obrom nemški Bavarci zagotovili vrhovno oblast nad slovensko Koroško, je vendar ostala ves srednji vek v bistvu slovenska. Slovenski govori narod in plemstvo, celo tudi sam vojvoda. Slovito ustoličenje koroških vojvod na Gosposvetskem polju se vrši na slovenskem jeziku, a koroško plemstvo še v drugi polovici XVII. stoletja prisega cesarju v slovenskem jeziku.

Toda zgodovinske reminiscence, pa naj so še tako važne, niso glavno, na čemer slone naše zahteve po Koroški. Južni del Koroške z nižinskimi predeli v samem srcu dežele je še v drugi polovici minulega stoletja kompaktno slovenski in popolnoma nacionalno zaveden in aktiven. **In to ne samo podeželje, ki je tudi še danes čisto slovensko, temveč tudi mesta in celo tudi samo glavno mesto Celovec, ki je v 60 tih letih minulega stoletja štel dve tretjini slovenskega prebivalstva ne samo po krvi, temveč tudi po jeziku.** Velika vloga, ki jo je Koroška s Celovcem na čelu igrala vse do zadnjih desetletij pred vojno v našem kulturnem in političnem razvoju, jo dela še ljubšo našemu srcu in važnejšo.

Ideje francoske revolucije, prenešene z ustvaritvijo Napoleonove Ilirije tudi v Slovensko Koroško, kakor

tudi ideje nacionalnega romanticizma, so med koroškimi Slovenci prebudile plejado izvoljenih duhov na živahno in plodno delo v vseh panogah narodne kulture in prosvete. Ta velika delavnost generacij na začetku XIX. stoletja je dovedla dotlej, da je Celovec postal že v drugi polovici minulega stoletja središče slovenskega kulturnega in političnega življenja. Celovec v tej dobi po zaslugi odličnega organizatorja in politika širokega obzorja **Andreja Einspielerja**, uspešno tekmuje z Ljubljano na političnem polju. V književnem in kulturnem pogledu pa jo nekaj desetletij daleč nadkriljuje. Tega dejstva ne moremo dovolj povdariti: v tisti dobi Celovec ni bil samo eno provincialnih ognjišč slovenskega narodnega življenja, temveč naravnost središče prebujenega mladega naroda, polnega navdušenja in samozavesti! Nacionalno-kulturno delovanje slovenske Koroške ni prenehalo niti pozneje, niti za časa najnasilnejšega ponemčevanja v začetku tega stoletja, toda tudi ona slavna doba, ko je bil Celovec žarišče slovenskega političnega napredka, ni nekje v davni minulosti. Od Einspielerjeve smrti je minilo komaj 50 let. Torej niso to neki zgodovinski spomini, temveč je to naša doba, ki jo pomni rod, ki še danes živi in deluje. In zato nas izguba Koroške zadeva tako neznosno težko: **ni to obrunek iz davnih borb, temveč živa rana, ki boli in skeli, ki stalno krvavi in se ne more zaceliti brez hudega zdravila...** Kakor je Srbe ohranjevala vera v Kosovske svetnike, tako tudi Slovenci ne morejo preboleti izgubljene Koroške.

ZAKAJ SMO IZGUBILI PLEBISCIT?

Toda se vprašuje: Kako smo mogli izgubiti plebiscit in kako je vobče smelo priti do plebiscita?

Eno je jasno: po pravični poti ni prišlo do tega. 102.252 Slovencev, kolikor jih je še leta 1880. priznala avstrijska statistika sama, ni moglo na naraven način pasti na 15.279 glasovalcev, ki so ob plebiscitu 1920. leta glasovali za Jugoslavijo. To čudo more pojmiti samo tisti, ki pozna metode raznarodovanja, ki so jih Nemci uporabljali proti slovanom v avstro-ogrski monarhiji. (Senator Fran Smodej: Tako je!)

Stoletja izvajana sistematična infiltracija Koroške z nemškim življenjem je do Napoleonove dobe skrčila Slovence na južno tretjino dežele. V XIX. stoletju začenja najnasilnejše načrtno ponemčevanje in neusmiljeno zatiranje Slovencev, ki izziva njihov obupen odpor, tako da se vse do 1880. leta narodna meja na Koroškem ne izpreminja bistveno. Toda kar se dogaja zadnjih 30 let pred vojno, predstavlja najbrezsrčnejše uničevanje slovenskih gospodarskih in kulturnih ustanov, barbarski rop pradedovske slovenske zemlje in slovenskih duš! Nepopisno poželenje goni k morju Nemce, ki z vso hitrico grade svoj most k Jadranu. Podvijujejo se, da bi prehiteli osvobodilna stremljenja zatiranih narodov, ki jih čutijo vnaprej. Na čelu germanskih kolon koraka sama državna uprava, nameščujoč v masah nemške uradnike in preganjajoč Slovence z njihove rodne grude! Volilna okrožja so urejena tako nesramno, da onemogočajo slovensko zmago. Delovanje slovenskih prosvetnih organizacij se nasilno ovira. Šola ne pozna za Slovence na Koroškem vzgojo v narodnem duhu in jeziku, temveč nasprotno tvega vse, da deco popolnoma odtuji materinemu jeziku, zasmehujoč in sramoteč starše, ki ga uporabljajo. Dobro so znane metode teh germanskih »vzgojiteljev«, ki so pretvorili šolo v najnevarnejše orodje raznarodovanja.

Toda niti vse to še ni bilo dovolj uspešno. Ustanovilo se je društvo »**Deutscher Schulverein**«, ki ustanavlja, oskrbljeno z ogromnimi sredstvi, zbranimi v Avstriji in Nemčiji, v čisto slovenskih krajih svoje šole in otroške vrtce v svrhu ponemčevanja slovenske dece, katero z vsemi sredstvi vabi in goni v svoje zavode. V tem mu pomagajo feudalni veleposestniki in gospodarji velike industrije, od katerih je odvisna masa slovenskih nameščencev in delavcev. Ves kapital je v rokah Nemcev in vse, kar je odvisno od njega, se mora pokoriti nacionalističnim ponemčevalnim ukazom. **Vsaka šola, vsaka tovarna je celica germanske infiltracije! Vsako mestece z nemškim uradništvom in vsak industrijski kraj je steber nemškega mosta k Jadranu!** Ta strahoviti naval ne prizanaša niti kmetu, najkonservativnejšemu in najnezavisnejšemu družabnemu življu. Poleg »Schulvereina« deluje tudi družba »Südmark«, ki kupuje zemljo od Slovencev in naseljuje na njihove domove Nemce celo iz Nemčije!

V takih okoliščinah je izbruhnila svetovna vojna in tedaj, v tistih dneh razbesnelega nemškonacionalističnega terorja padajo zadnje ovire. **Vse znanejše Slovence so postavili pod policijsko nadzorstvo kot srbofile in veleizdajalce. Nad 50 narodnih voditeljev so vrgli v zapor ali koncentracijske tabore, kjer pobesnela druhal razliva nad njimi svoj bes.** Vsa ta strahovita preganjanja naj bi strla vodstvo, in ko je morala nacionalna omladina v strelske jarke, je narod na Koroškem, oropan svojega razumništva, izročen na milost in nemilost vsemogoči avstrijski soldateski.

To je predzgodovina plebiscita na Koroškem, ki ga je narekoval Jugoslaviji mirovni aeropag v Parizu, dasi bi bil moral vedeti pravo resnico o Koroški. Toda nekim

vrhovnim sodnikom, ki so krojili usodo povojne Evrope, ni šlo v račun, da se Jugoslavija preveč okrepi, kakor pa jim je šlo v račun, da si zagotove privrženost nove Avstrije.

NAŠI TRAGIČNI GREHI

Jugoslavija je sprejela plebiscit in je v tem njena **prva tragična pogreška**. Dasi osupla zaradi krivice, je Jugoslavija sprejela narekovani plebiscit, ker je verjela, da gre mirovnemu kongresu samo za to, da se ugotovi prava resnica in da bodo njegovi organi zagotovili zares svoboden izraz narodne volje. Pod temi pogoji se je mogla pričakovati zmaga pravice.

Toda že pripravljane plebiscita je šlo na škodo Jugoslovenom. Ozemlje, na katerem naj bi se bilo ljudstvo izjavilo za Jugoslavijo, ali Avstrijo, se je razdelilo na coni A in B. Glasovanje naj bi se izvršilo najprej v južni coni A, in šele tedaj, če bi se ta cona izjavila za Jugoslavijo, bi prišlo do glasovanja tudi v coni B. Določitev meja plebiscitnega ozemlja, kakor tudi razmejitve med obema conama se je izkazala kot prava mojstrovina naših sovražnikov. Predvsem se je odtrgala od južne Koroške Mežiška dolina in se je brez plebiscita prisodila Jugoslaviji, tako da se je plebiscitna cona skrčila za vsaj 15.000 Slovencev, kolikor jih je v mežiški dolini naštel cel avstrijska statistika v 1910. letu. Nasprotno se je pa na nasprotnem severnem koncu priključilo coni A nekaj popolnoma ponemčenih občin, zopet na škodo Slovencev. Pa tudi sama razmejitvena črta med obema conama se je začrtala zelo spretno v korist našim sovražnikom.

Nepravilno in proti nam se je določil tudi rok plebiscita — leto dni po sklenitvi miru. Resnica je, da se

uprava cone A prepustila Jugoslaviji, toda v kratkem času enega leta nismo mogli v narodnem pogledu popraviti grehot, ki jih je nemška uprava vršila desetletja in stoletja. Poleg tega se je naši kratkodobni upravi obtežilo delovanje tudi še z določbo, da morajo biti vsi njeni organi, uradniki itd. po rodu Korošci. Komur je znano, kako je bilo koroškim Slovencem težko dobiti mesta v avstrijski državni upravi, ki je sistematično preprečevala, da bi se bil razvil kader slovenske inteligence, more razumeti, koliko je ta določba paralizirala učinkovitost jugoslovenske uprave, ki je bila omogočena samo navidezno.

Te določbe so se izdale še v Parizu, dočim pa se je neposredna priprava in izvedba plebiscita izročila plebiscitni komisiji s sedežem v Celovcu. Komisiji je predsedoval angleški polkovnik Peck, Francijo je predstavljal grof de Chambrun, Italijo pa knez Livio Borghese. Združene države in Japonska vobče niso bile zastopane v komisiji. Predstavnik Avstrije in Jugoslavije — prvotno profesor **Jovan Cvijić**, pozneje pa bivši poslanik **Joca Jovanović** — sta imela v komisiji samo posvetovalni glas. Delovanje in postopek komisije sta izzvala v naši javnosti ostre kritike in nekatere njene odločitve ogorčene obsodbe še pred glasovanjem. Ni nikakršna tajna, da so izzvale tudi odpor naših pristojnih oblasti, toda je ta odpor redno ostajal brez uspeha. Ne moremo se tu spuščati v posameznosti, ali moramo vendarle navesti dve odločitvi plebiscitne komisije, ki sta bili odločilne važnosti za izid glasovanja.

USODNE ODREDBE PLEBISCITNE KOMISIJE

Ena teh odločitev je bila zloglasna odstranitev razmejnitvene črte med obema conama nekaj tednov pred

glasovanjem. (Severna cona s Celovcem vred je bila pod avstrijsko upravo.) Dočim je v coni A vladal red, so po odpravitvi razmejitvene črte poplavile cono z denarjem in orožjem dobro preskrbljene mase nemških in ponemčenih bivših uradnikov, učiteljev, železničarjev, zasebnih nameščencev in drugih eksponentov najhujše germanizacije, ki so pred in med vojno vršili brezobziren teror proti slovenskemu življu. Popolnoma nerazumljiv je ta ukrep antantne komisije, ker je moral v največji meri ogroziti svobodo glasovanja. To je bil najbrž tudi glavni vzrok, da je profesor Cvijić kot predstavnik Jugoslavije v komisiji podal ostavko. Nemci, ki so po odpravitvi razmejitvene črte preplavili cono A, so vršili tu ogromen pritisk na prebivalstvo, ki jih je še od prej poznalo kot nosilce preganjanj. Ni tu bilo samo propagande, dasi je tudi delala z vsemi mogočimi sredstvi, nepoštenimi in nevarnimi. Jugoslavija se je prikazovala kot država pravoslavnega proslitizma in militarizma, kjer bodo dobri katoličani morali opustiti vero svojih očetov, vojaško službo pa bodo morali vršiti celo na albanski meji. Ta način propagande se nikakor ne sme podcenjevati v tedaj demilitarizirani avstrijski republiki zlasti zato, ker so imele glasovalno pravico tudi žene, matere, soproge in sestre tistih tisočev, ki so se šele vrnili iz vojnih grozot.

Toda delovanje organiziranih vdornikov se ni omejevalo samo na nepošteno propagando, temveč je bilo tudi podkupovanja in terorja. Ne moremo zamolčati, da so se celo organi mednarodne plebiscitne komisije — antantni oficirji — vse preveč zavzemali za svobodno delovanje teh nasilnežev. Moj informator je prisostvoval mučni intervenciji angleškega oficirja pri nekem našem sodniku, do skrajnosti korektnem uradniku, pri če-

mer se je kršila zajamčena neodvisnost in nedotakljivost sodnih odločitev. **(Senator Fran Smodej: Točno!)**

Toda vse to je, pa naj je bilo še tako težko, vendar omejenega pomena v primeri z onim usodnim velikim vtiskom, ki ga je napravilo dejstvo, da je plebiscitna komisija z odpravitvijo razmejitvene črte izvršila sovražno, z ničimer opravičeno dejanje proti volji jugoslovenske delegacije, kar se je tolmačilo kot poraz in umik Jugoslavije in kot dokaz, da mednarodna komisija stoji na strani Avstrije.

Po tej in podobnih opazbah so si zlasti tiste mnogoštevilne vrste neodločnih glasovalcev mislile: če glasujemo za Jugoslavijo, izid plebiscita pa bo ugoden za Avstrijo, potem nam gorje (teroristi tudi niso skrivali in so jim povedali, kaj jih čaka), če pa glasujemo proti Jugoslaviji, in če zmaga Jugoslavija, se nam ne zgodi nič, ker Slovani ne poznajo terorja in maščevanja, a antanta bi nas gotovo varovala. Pa so se opredelili po tem sklepu, kateremu zgodovina ne odreka pravilnosti. Vprašanje je samo: **ali se more tako glasovanje, izvršeno pod vplivom najhujšega terorja, ki se ni strašil ničesar, niti umora, imenovati svobodno glasovanje?**

Način sestavljanja glasovalskih imenikov je druga velika krivica, ki se je storila Jugoslaviji s strani plebiscitne komisije in se je ž njo izigrala prava želja avtohtonega naroda na plebiscitnem ozemlju. V glasovalne imenike so se vpisale mase glasovalcev, ki niso imeli nikakršnega legitimnega interesa za usodo te naše prastare slovenske zemlje. Vpisalo se je neštivilno železničarjev, šulverajnskih in drugih importiranih učiteljev, javnih in zasebnih nameščencev vsake vrste, ki niso bili niti domorodci niti se niso zrasli s to zemljo, temveč so jih umetno nagrmadili tu in jih dovedli samo zaradi po-

nemčevanja iz vseh krajev Avstrije, samo da bi izrinili iz Koroške domorodce Slovence, ki so tako izgubili glasovalno pravico v plebiscitu. Še večje pa je bilo število sicer rojenih Korošcev, ki so pa že zdavnaj zapustili svoj rojstni kraj in se stalno naselili v drugih avstrijskih industrijskih krajih, kakor n. pr. v Steyerju, kjer so si ustanovili svoja ognjišča in se niso nikakor več zanimali za svoj stari domači kraj, vse dokler jih niso iztaknile nacionalistične organizacije, delodajalci pa jih poslali, da glasujejo po ukazu ali so pa zanje glasovali drugi, ki so bili ravno tamkaj. O vpisu v glasovalski imenik so odločevali antantni oficirji v »distriktnih svetih«, ki so bili pretirano sprejemljivi za nemške zahteve. Z eno besedo: načelo in kriterij o glasovalni pravici sta bila postavljena že vnaprej tako, da sta morala biti v škodo avtohtone večine slovenskega prebivalstva, ker med Slovenci ni bilo skoraj nikakršnega nestalnega živilja. Avstrijski režim je onemogočil nameščanje slovenskih uradnikov iz drugih slovenskih krajev na Koroškem, dočim so se pa Slovenci domorodci, ki so odšli iz dežele s trebuchom za kruhom v nemške industrijske kraje, hitro odtujili svojemu narodu in ponemčili. Plebiscitne oblasti so s svojimi odločitvami samo potrdile in nagradile prejšnja in sodobna nasilja, namesto da bi zagotovile svoboden izraz volje naroda, ki je ostal zvest svoji grudi.

Pod takimi pogoji — ob udeležbi glasovalcev, ki niso imeli nikakršne zveze z deželo, ki so odločevali o njeni usodi, in pod pritiskom starih tlačiteljev, ki so se svobodno gibali po coni »A« — se je izvršilo glasovanje 10. oktobra 1920. leta. Tudi na sam dan plebiscita so se mudile v glasovalni coni oborožene tolpe iz Celovca in iz cone B, pa tudi iz še oddaljenejših krajev.

MAHINACIJE Z VOLILNIMI ŽARAMI

Toda kaj se dogaja potem z glasovalnimi žarami po glasovanju, na poti od glasovališč do sedišč distriktnih svetov, kjer se je vršil skrutinij, pa tudi v samih sediških distriktnih svetov pred začetkom skrutinija? (Glasovalne žare so prenesli v noči med 10. in 11. oktobrom iz posameznih občin v sedišča distriktnih svetov. dočim se je skrutinij pričel šele ob 11. zjutraj in je trajal do 12. oktobra pozno v noč.)

Naše časopisje je takoj po plebiscitu obtožilo mednarodno plebiscitno komisijo težkih nepravilnosti, trdeč, da so se izvršila sleparstva in da je končni izid glasovanja falzificiran. Te obtožbe se ponavljajo v vseh poznejših spisih o koroškem plebiscitu. Nočem jih ponavljati tu, toda moram reči, da ni nedokazano, kar se je navajalo. Moram reči tudi to, da plebiscitna komisija ni storila vsega, da bi odstranila resen dvom o pravilnosti plebiscita. Zakaj se ni začelo s skrutinijem takoj, ko so prispele glasovalne žare, temveč se je čakalo do naslednjega jutra? Če se je že moralo čakati, zakaj se ni dovolilo, da straži žare poleg italijanskih, angleških in francoskih vojakov tudi kak jugoslovenski orožnik? V Borovljah niti ni bilo francoskih vojakov, v katere so imeli Slovenci največ zaupanja. Ali je čudno, če je na podlagi takih postopkov neki naš zelo ugleden državni funkcionar izjavil, da takega glasovanje ne bi priznal niti za najnavadnejše občinske volitve, kaj pa šele za plebiscit, ki naj odločuje o pripadnosti kake dežele. Pripomnimo naj naposled še neko stvar in vprašajmo, kako se strinja z objektivnostjo, ki so jo dolžne imeti v takih prilikah mednarodne institucije, dejstvo, da se je nemško koroško časopisje zahvalilo italijanski delegaciji ob

njenem odhodu iz Celovca na »njeni z deli dokazani podpori za čas plebiscita«. A drugo, koroška deželna vlada je darovala knezu Borghesi, prvemu italijanskemu delegatu v plebiscitni komisiji, krasno posestvo na obali Vrbskega jezera.

Ni znano, ali Jugoslavija iznesla kake reklamacije zaradi take izvedbe plebiscita, vemo pa, da je bil tisti čas posebno težak in neugoden. Toda so stvari, ki ne zastare. V zvezi s tem obstoji dejstvo, da se je s koroškim plebiscitom dala narodu možnost, da se opredeli med Jugoslavijo in Avstrijo, demilitarizirano s samostojno republiko, nikakor pa ne za primer vstopa Avstrije v kake druge kombinacije. **Za ta primer koroško vprašanje ni formalno rešeno!**

BESEDA ZAGOVORA NAŠIH KOROŠKIH ROJAKOV

Danes, 17 in pol leta po onem strašnem 10. oktobru 1920. leta, so naše misli s posebno ljubeznijo namerjene bratom na Koroškem. Teh nekaj besedi sem izgovoril v njihovo obrambo, ki, žal, še danes ni odveč. Tiste žalostne jeseni po plebiscitu se je izrekala grozna obsodba: **suženjske duše, sami so si izvolili tujsko oblast! Nebratske, krivične, okrutne besede!** Bilo je res tudi med koroškimi Slovenci odpadnikov, a kako bi tudi moglo biti drugače po tisočletnem ponemčevanju in nasilstvih zadnjih desetletij! Kjer so Turki, so tudi poturice! Toda smo videli, da je bilo med glasovalci v Koroškem plebiscitu veliko takih, ki se vobče ne bi smeli udeležiti plebiscita, in koroški Slovenci niso odgovorni zanje. Gornje okrutne besede pa so zadele tisoče dobrih Jugoslovenov, ki so v izredno težkih okoliščinah ostali neomajno zvesti svojemu narodu. Verjeli so našim optimi-

stičnim obljubam, da je zmaga gotova, in so tvegali težka preganjanja. Že 18 let prenašajo posledice našega optimizma in naše neizurjenosti v borbi z mojstrovinami brezvestnih sovražnikov. Ostali so brez vodij, brez šol, izvzemši tiste, ki tudi danes rabijo pomemčevanju — vkljub obvezam mirovnih pogodb. Stojte še nadalje na mrtvi straži in z muko odolevajo pritisku. Ne smejo pa imeti občutka, da so v svoji borbi za narodni obstanek osamljeni in zapuščeni. Pomnimo besede, ki jih je izgovoril predstavnik Jugoslavije g. Jovanović na slovesni seji plebiscitne komisije, ko se je ob zmagoslavju naših sovražnikov razglasil izid plebiscita: »**Jugoslavija ne bo pozabila tistih 15.000 Slovencev, ki so glasovali zanjo!**«

KAJ SEDAJ?

Sedaj je plebiscit iz leta 1920. izgubil svojo pravno podlago. Plebiscit se je sprejel, kakor sem rekel malo prej, za malo, neoboroženo, nevtralnno evropsko državico, ki je bila predvidevana kot nekak mali »Pufferstaat«, kot nekaka druga Švica. Najprej naj izjavim to-le: **Mi nismo proti Zedinjenju Avstrije z Nemčijo.** Nismo. Vsak narod želi živeti skupno, in to pravico ima tudi nemški narod. **Smatram pa, da po tem načelu pripada tudi nam ista pravica.** (Glas na levici: Tako je!) In kar je želel in dosegel veliki nemški narod pod svojim velikim vodjem Hitlerjem, želimo doseči tudi mi, pa naj bo pod komerkoli. Nočem se sedaj spuščati v vprašanje, kdo je kriv, da smo sprejeli koroški plebiscit. Jaz bi prvi vstal proti vsakomur, ki bi morda ne vem po kakšnem računu skušal izkovati kak strankarski kapital. V tej veliki nesreči je treba, da smo vsi edini! Bilo bi pa vendarle potrebno, da se reče nekaj. Ker nismo vedeli, kako

je prišlo do plebiscita na Koroškem, sem nekoliko povpraševal po tej stvari. Vedno se je govorilo, da nam je bil ta plebiscit vrinjen. Šele v zadnjih dneh sem našel neke osebe, ki so sodelovale pri tem plebiscitu in mi povedale to. Ideja koroškega plebiscita je izšla iz krogov Amerikancev, onega Wilsona, ki je postavil načelo samoodločbe narodov, toda ni bila stvar postavljena tako, da bi bili mi morali sprejeti plebiscit, temveč smo ga sprejeli, misleč, da bo zmaga naša. Pokojni Pašić mi je pred 17 leti, ko sem prvič vstopil v njegovo vlado, pojasnjeval stvar tako-le: »Veš, Pucelj, jaz sem bil proti plebiscitu, ker sem vedel naprej, da ga izgubimo. Če bi mi sprejeli plebiscit tudi v drugih krajih naše domovine, recimo v srcu Šumadije ali v Kragujevcu, bi ga izgubili, ker se je psiha naroda po dolgotrajnih vojnah toliko izpremenila, da je postala nerazumljiva. Zato sem proti plebiscitu. Skušal sem zahtevati in upal sem, da bi dobil strateške meje, a te meje ne gredo po gorskih vrhovih, temveč vedno po dolinah. Veš, Pucelj, prišlo bo tudi do »anšlusa«, prišlo bo v doglednem času. Tako je govoril.) Minister notranjih stvari **dr. Korošec**: Tedaj Vas je Pašić klical za Kukovca!) Res je dejal kedaj Slavonija namesto Slovenija, toda moje ime je dobro pomnil. (Predsednik vlade dr. Milan **Stojadinović**: Glavno je, da ste ga Vi razumeli!) Prišlo bo do zedinjenja Avstrije z Nemčijo, kakor mi težimo, teži tudi vsak drugi narod za eno državo, pa bomo mi potem zahtevali strateške meje in dobili jih bomo.

Vi, gospodje, veste, kako je v našem političnem življenju. Vsak dan imamo kaj. Kje moremo potem trditi, da se nekomu verjame v politiki. Nekomu se verjame malo, nekomu pa prav nič. Tako so tudi mene prijatelji politiki stalno plašili, kako se Pašiću ne sme nič ver-

jeti, kako on rad vsakogar potegne, in vse drugo, kar ste vi starejši politiki mogli slišati od opozicije tedanje Pašičeve radikalne stranke. Po pravici naj vam povem, da sem bil nekoliko skeptičen in zares nisem verjel vsega stoodstotno, temveč sem vedno nekoliko dvomil. Vendar pa moram reči sedaj v čast njemu, kar sem slišal od svojih prijateljev, ki so mu bili najožji sotrudniki. Povedali so mi: Bil je zelo razburjen in je bil odločno proti plebiscitu pokojni Pašić. »Kot izkušen državnik hočem vedeti, kaj je moje, a kaj je tvoje!« Glejte, gospodje, tako je torej tekla ta stvar.

Nočem se danes vpuščati podrobneje v nič drugega; morda bodo storili to moji tovariši. Predlagam vam tu samo zahtevo vseh pravih, dobrih in zavednih Jugoslovenov. **Zahteva našega naroda je, da zahtevate in dobite napram Nemčiji za Karavankami strateške meje. To je naša pravica in mi zahtevamo to svojo pravico.** Sam način in taktiko prepuščamo vam in onim, ki pridejo za vami, da to izvedejo na način, ki bo za nas najugodnejši. (Odobranje na levici. Ploska se tudi na desnici.)

